Säkerhetspolitiskt underskott – fyra scenarier

Jämförelser Sverige–Finland–Polen

av Helge Löfstedt

Abstract

Has Sweden developed into a country with a security deficit in northern Europe? In this article, analyses of operational capabilities are presented to illuminate this critical question. The analysis is conducted by comparisons with two neighbouring countries – Finland and Poland – which both have similar geo-strategic situations to Sweden. A first conclusion is that the military capabilities of Finland with regard to military equipment like fighting vehicles, ships, aircraft and other items can be considered somewhat lower than those of Sweden. The similar capabilities of Poland are considered to be twice those of Sweden. However, the conclusions are modified when considering the differences in territorial areas and distances, military geography in general, and, above all, the dynamics and manoeuvres in four scenarios. The thus related military capabilities of Sweden are *inferior* also to those of Finland, while the Polish superiority becomes even greater than what is mentioned above.

FLERA KÄLLOR MED Military Balance och SIPRI som grund anger att Sveriges försvarsutgifter uttryckt i andel av BNP nu är lägre än i våra närmaste grannländer. Detta kan ses som en indikation på att Sverige utgör ett säkerhetspolitiskt underskottsområde i norra Europa. I förra numret av Kungl Krigsvetenskapsakademiens *Handlingar och Tidskrift* påbörjade jag en jämförelse med några jämförbara länder med avseende på operativ förmåga och med syftet att på detta sätt belysa en sådan slutsats.[1] Väsentligen utgör det som skrevs en utveckling av information som gavs vid ett symposium som Akademien genomförde den 14 februari 2013. Det nya var jämförelser med Finland och Polen samt att inverkan av geografiska förhållanden gavs en tydlig belysning.

I ett appendix i den tidigare artikeln redovisas de avgränsningar som gjorts samt metoder och det underlag som utnyttjats. Här vill jag åter framhålla att jämförelserna avser operativ förmåga med avseende på organisationsbestämmande materiel.

Det är naturligt att ta med Finland och Polen i jämförelsen. Detta med hänsyn till likheten i geostrategiskt läge. För Polen tillkommer att aktuell planering i Nato innebär att landet har en viktig roll att spela i försvaret av de baltiska staterna.

De försvarsorganisationer som behandlas utgör för Sverige den så kallade IO 2014 samt motsvarigheter till denna i Finland och Polen. Tidsmässigt kan dessa organisationer bedömas föreligga i den form de här värderas i tidsintervallet 2015–2020.

I ett första steg gjordes en bedömning och jämförelse av stridskrafterna i de tre

länderna med avseende på organisationsbestämmande materiel. I följande bedöms därefter hur skillnader med avseende på militärgeografiska förhållanden påverkar den operativa jämförelsen.

Resultatet av den analys som där presenteras bekräftar den inledande karakteristiken. Det svenska försvaret utgör ett säkerhetspolitiskt svaghetsområde i nordöstra Europa – svagare än det finska och betydligt svagare än det polska. I bifogat appendix sammanställs resultatet.

I här föreliggande artikel förs bedömningarna vidare till fyra scenarier med främst belysning av den dynamiska inverkan som de geooperativa förhållandena kan ha. Analysen resulterar i att främst den polska men även den finska samlade förmågan bedöms bli större än den svenska i samtliga scenarion och sammanfattas i Tabell 1.

Alla stridskrafter antas i huvudsak vara mobiliserade (motsvarande) i de scenarion som här behandlats. Syftet med analysen är att bedöma den operativa förmågan i den samlade försvarsorganisationen med avseende på dess organisationsbestämmande materiel. Förmåga att med beredskapsåtgärder möta försämringar i internationellt klimat är naturligtvis angelägen, men analys av detta får göras i annat sammanhang. Några beredskapsaspekter kommer dock att beröras.

Den *dynamik* som finns i flertalet scenarion medför att skillnaderna beroende på avstånd och antal stridskrafter blir större än vad som framgår av den mera statiska analys som presenterades i min förra artikel. Sveriges svaghet är den svaga militära närvaron på Gotland, de stora avstånden och det mindre antalet stridskrafter. Den scenariorelaterade analysen visar att den geografiska utspädningen i kombination med de fåtaliga svenska stridskrafterna utgör ett ännu större problem än vad som påtalades i min förra artikel.

Grundvärden

I föregående artikel redovisades att Polens stridskrafter reorganiseras efter Natomönster. Sedan 2010 har man liksom i Sverige övergått från värnplikt till frivillig kontraktbaserad personalförsörjning. Finland behåller allmän värnplikt, men i minskad organisation och med tydlig uppdelning på operativa styrkor, som är få till antalet men med succesivt ökat materiellt innehåll, samt territoriella styrkor som minskar och

Tabell 1: Jämförelse operativ förmåga i fyra scenarier

	Sverige	Finland	Polen
Operativ förmåga m h t organisationsbestämmande mtrl (rel SE)	100 %	90 %	200(-) %
Op förmåga i scenario			
– Luft- o sjöblockad	ref	+	++
– Gotland	ref	++	++++
– Huvudstad	ref	+	+++
– Sidostöt	ref	++	++++

utvecklas men fortfarande innehåller stor personalvolym.

I appendix ges en siffermässig sammanställning av resultatetav de analyser som finns mera utförligt beskrivna i föregående artikel.

De svenska *markstridskrafterna* är betydligt färre än de finska och de polska. Den samlade bedömningen av markstridskrafterna blir att den polska organisationen har organisationsbestämmande materiel med operativ förmåga väsentligt högre än den svenska. Den finska har något högre operativ förmåga än motsvarande svenska. Förekomsten av system med högre prestanda i den svenska organisationen bedöms inte kompensera den väsentligt lägre numerären.

De svenska *ytstridsfartygen* är sammantaget mindre och färre än sina finska och polska motsvarigheter. De svenska ytstridsfartygen är modernast, men saknar luftvärnsmissiler. Finland saknar ubåtar. Den samlade bedömningen blir att de finska marina stridskrafterna har organisationsbestämmande materiel som ger operativ förmåga som är lägre än den svenska medan den polska förmågan är högre än den svenska.

De svenska *flyg- och luftstridskrafterna* är vad avser stridsflygplan färre än de finska och polska. Man har i båda länderna, förutom flygplan med höga prestandanivåer, även de med lägre prestanda men som är beväpnade och således kan användas för begränsade stridsuppgifter. Polen har också den avgjort största luftvärnsförmågan av de tre länderna. Även det finska luftvärnet är större till antal, förmåga och modernitet än det svenska. Däremot har de finska luftstridskrafterna väsentligt färre helikoptrar och transportflyg än de svenska. Bedömningen av den organisationsbestämmande materielen i de tre ländernas flyg- och luftstridskrafter blir att de polska har operativ förmåga som är högre den svenska medan de finska har lägre än den svenska.

De *samlade* bedömningar av operativ förmåga för organisationsbestämmande materiel som gjordes i föregående artikel är att den samlade finska förmågan bedöms något lägre än den svenska, medan bedömningen av den polska blir nära dubbel mot den svenska.

Både Finland och Sverige har en tydlig samling av den militära grundorganisationen till den södra delen av respektive land. Koncentrationen är mer utpräglad i Finland.

För markstridskrafterna är den största inflytelsefaktorn *terränginflytandet*. Den finska terrängen med dess högre grad av skogrik terräng tillsammans med förekomsten av rörelseförsvårande insjöar utgör väsentliga omständigheter som tillsammans med den något högre koncentrationen till södra delen av landet bedöms öka markstridskrafternas operativa förmåga relativt de svenska.

Resultatet, fortfarande uttryckt i relation till det svenska, är att den finska operativa förmågan bör bedömas likvärdig med den svenska i de södra delarna av respektive land.

För den polska operativa förmågan blir inverkan av dessa geografiska överväganden mindre och den samlade synen förändras bara marginellt.

Sammantaget framträder de finska stridskrafternas organisationsbestämmande materiel som starkare än den svenska när man beaktar koncentration till och utsträckningen av de södra delarna av respektive land. Likaså behålls intrycket av överlägsen polska försvarsförmåga vid denna typ av geografisk betraktelse.

Detta att de geografiska avstånden utgör en försvårande omständighet för det svenska försvaret är lätt att förutse i jämförelser med centraleuropeiska länder. Att det också blir så i en jämförelse med Finland framstår dock som en överraskning.

Fyra scenarier

De fyrascenarier som här används har hämtats i arbeten från Kungliga Krigsvetenskapsakademien under de senaste åren.[2]

Den allmänna bakgrunden finns behandlad i senaste rapporten från Försvarsberedningen.[3] Den pågående globaliseringen innebär ökad betydelse av transporter mellan länder och världsdelar. En mycket stor del av varutransporterna går på haven. Även transporterna på Östersjön ökar och betydelsefullt är att en väsentlig del av världsmakten Rysslands varu- och energitransporter går via Östersjön. I det fall spänningar skulle uppstå mellan Ryssland och de baltiska staterna är luftstransporter över och sjötransporter på Östersjön av avgörande betydelse för andra Natostaters möjligheter att uppfylla sina förpliktelser.

De omständigheter som beskrivs i de tre källorna kan enligt min mening sammanfattas med att förhållandena i Östersjöområdet är *latent instabila* – d v s en påfrestning av viss magnitud medför ett förlopp som drar iväg långt från utgångsläget. Detta även om området sedan det kalla kriget slut allmänt är att betrakta som lugnt. Risk finns således att *maktpolitiska ageranden* kan utvecklas i Östersjöområdet om allvarliga störningar skulle inträffa i nuvarande lugna situation.

Det ”lugnaste” av de scenarion som här behandlas rör sig om en sjö – och luftblockad av förbindelserna över Östersjön som ett uttryck för ett maktpolitiskt agerande.

De tre övriga scenarierna utgår från den typ av operation som Ryssland år 2008 genomförde mot Georgien. Den aktuella operationen hade ett begränsat syfte, nämligen att tvinga det utsatta landet till eftergifter. Mera allmänt kan syftet med en operation av motsvarande dignitet också vara att skapa gynnsamma positioner inför en befarad kommande konflikt med Nato. Georgienoperationen avbröts efter en vecka då den nått sitt mål. Samtidigt hade efter denna tid också de internationella påtryckningarna blivit starka och de kan anses ha bidragit till att förhindra en eventuell fortsättning. En vecka får då stå som ett riktvärde för hur länge en sådan operation kan pågå innan internationella påtryckningar tvingar fram ett avbrott.

Ett väsentligt skäl att behandla följande tre scenarion synes mig vara att i samband med eventuella maktpolitiska ageranden i Östersjöområdet kommer risken för den typ som här diskuteras att utgöra bakgrund för många av de överväganden som görs. Det är då också rimligt att en väsentlig del av analysen ägnas åt att behandla den samlade förmågan för respektive försvarsstruktur när den är ”ställd på fältfot” d v s mobiliserad och stridsberedd. Naturligtvis bör andra analysmoment ägnas åt hur lätt det är att nå denna nivå utifrån olika grader av intagen beredskap. Här behandlas dock inte denna typ av analys.

Den latent instabila situation som ovan beskrevs i Östersjön innebär att Gotland har ett stort militärstrategiskt egenvärde. Det andra scenariot behandlar således förmågan att försvara Gotland. Bakgrunden är att den part som grupperar luftvärns- och sjömålssystem på ön kan kraftigt försvåra alla sjö- och lufttransporter till och från Baltikum, med undantag för sådan som kan ske via finskt territorium. System grupperade på Gotland kan också avse-

värt försvåra ubåtsjakt med flyg och ytfartyg, flygburen radarspaning och stridsledning samt lufttankning nära området.[4] Detta innebär naturligtvis ett incitament för Ryssland att gruppera system på ön likaväl som ett kraftigt incitament för Nato att förekomma en sådan rysk gruppering. Den svenska svagheten bidrar till att öka instabiliteten. Detta genom att skapa även incitament i syfte att förekomma en svensk förstärkning.

Ett scenario som har väckt visst intressant i den allmänna debatten utgörs av en operation mot Stockholm. Försvarsmakten har där konstaterat att de samlade svenska stridskrafternas förmåga räcker en vecka, varefter de kan betraktas som slagna. Här jämförs en sådan operation med motsvarande operationer mot Helsingfors respektive Warszawa. Scenariot får då den nackdelen att motståndaren går rakt mot den kraftsamling till huvudstadsriktningar som kan förväntas göras i alla tre länderna.

Det fjärde scenariot avser försvarsstrukturernas förmåga att möta kombinerade medelsvåra raider av Georgientyp i *oväntad* riktning. Därigenom går respektive operation runt den kraftsamling till huvudstadsriktningen som kan förväntas äga rum i alla tre länderna. Därmed ökar scenariots trovärdigt jämfört med föregående.

Bedömningar i scenario sjö- och luftblockad

Den samlade bedömningen blir här att både de finska och polska luft- och sjöstridskrafterna har större förmåga än de svenska när man beaktar intressen och förpliktelser i förhållande till skillnaderna i geografisk utbredning. De svenska styrkornas större ansvar kan illustreras med sträckan längs Östersjöns västra strandlinje som är väsentligt längre än motsvarande sträcka längs Finska viken respektive längs polska Östersjökusten.[5]

De polska *flyg- och luftförsvarsstridskrafterna* bedöms som starkare än de svenska. När man till detta lägger det kortare ansvarsavståndet blir skillnaden i förmåga än större. De finska flyg- och luftförsvarsstridskrafterna bedöms svagare än de svenska, men relaterat till det betydligt kortare ansvarsområdet övergår detta i jämförelsen till en relativ styrka.

En svaghet hos de svenska flygstridskrafterna är kapacitetsbristen, som i en utgångsgruppering visas i ”midjan” runt Mälardalen och upp till i höjd med Umeå.[6]

De långa avstånden får ännu större inverkan i jämförelsen mellan de *marina stridskrafterna* och bedömningen blir att förutom de polska också de finska är starkare än de svenska i relation till respektive avståndsområden.

Allmänt gäller också att den finska strategiska situationen när det gäller möjligheterna att genomföra sjötransporter synes betydligt svårare än motsvarande svenska eller polska. I Sverige kan sjötransporter terminera i Göteborg och Helsingborg och fortsätta landvägen. I Polen kan sjötransporter likaledes terminera i västra Europa och fortsätta landvägen. I båda fallen uppstår naturligtvis allvarliga negativa konsekvenser i form av trängsel och fördyringar. Olägenheter som rimligen måste anses väsentligt mindre än de som uppstår om sjötransporterna till Finland skulle strypas eller helt upphöra.

Bedömningar i scenario stöt mot Gotland

Gotland utgör ett utsatt militärstrategiskt isolerat område utan direkt motsvarighet i Finland och Polen. För att få en meningsfull

jämförelse görs här ett konstgrepp som går ut på att de finska och polska försvarsstrukturernas förmåga jämförs hypotetiskt med den svenska i ett försvar av Gotland från en rimlig basering i Sverige inklusive på Gotland.

Debatten om det svenska försvaret av Gotland handlar i stor utsträckning om den svaga svenska militära närvaron på ön. När man börjar arbeta mera systematiskt med en bedömning av förmågan att försvara Gotland framträder snabbt betydelsen av operativ förmåga hos de samlade flyg- och marinstridkrafter såsom utgörande det största bidraget i ett försvar av ön. D v s de operativt högrörliga stridskrafterna står för den dominerande operativa förmågan i sammanhanget. Markbundna styrkor som finns grupperade på ön är dock väsentliga som en viktig politisk signal och likaledes som en viktig militär hävstång. Den politiska signalen består i att markera beslutsamheten att försvara ön. Den militära hävstångseffekten består i att de utgångsgrupperade styrkorna genom närvaro på plats i hög grad förstärker möjligheterna för de operativt högrörliga flyg- och marinstyrkorna att komma till verkan samt genom att hålla väsentliga områden öka möjligheterna för fortsatta förstärkningar. I de markbundna styrkorna bör ingå enheter med luftvärns- och sjömålsmissiler samt markstridsstyrkor för försvar av viktiga ställningar på ön samt för anfall för att återta väsentliga områden.[7]

Den samlade bedömningen blir att en finsk försvarsstruktur skulle medge en operativ förmåga att försvara Gotland som väsentligt överstiger vad IO 2014 kan åstadkomma. Förmågan hos den polska strukturen är ännu högre.

Ur en *polsk struktur* bör en operativ luftvärnsbataljon kunna avdelas som stående styrka på ön. Ur den svenska IO 2014 finns inget stående luftvärn på Gotland. Om man antar att en halv svensk luftvärnsbataljon tillförs som förstärkning i ett spänningsläge bör ur den polska strukturen på mer än 15 bataljoner operativt luftvärn ca fyra baljoner kunna tillföras i motsvarande situation. Detta om man gör ett rent proportionellt antagande!

Avseende flygstridkrafter utöver luftvärn är dock skillnaden mellan tillgång i den svenska IO 2014 och den polska strukturen väsentligt jämnare. Även om den polska innehåller väsentligt flera transportflygplan och helikoptrar än den svenska IO 2014 så blir skillnaden i transportförmåga inte lika stor eftersom de svenska är större. En väsentlig fördel för den polska strukturen som bör påtalas är styrkan på 30 attackhelikoptrar. Det polska stridsflyget saknar dock specialiserade sjömålsrobotar, men kan i princip använda allmålsrobotar även mot sjömål.

IO 2014:s svenska styrkor på Gotland utgör av en hemvärnsbataljon samt ett förrådsställt stridsvagnskompani. Ur den polska strukturen skulle i motsvarande situation någon eller några av de omkring stående 40 markstridsbataljonerna finnas på Gotland och därutöver någon kompanienhet ur den likaledes stående gränsskyddsstyrkan. Därutöver mobiliserande enheter motsvarande någon eller några markstridsbataljoner samt förstärkningsmöjligheter i form av två luftrörliga brigader och en mekaniserad marininfanteribrigad.

Marininfanteribrigaden har vissa transportmöjligheter med landstigningstonnage med god förmåga att transportera över öppet hav och kan landsätta både stridsvagnar och stridsfordon förutom infanteri. Bara mindre del av marininfanteribrigaden har dock utbildning för landstigning. Till bilden hör också att för att snabbt transportera över mekaniserade förband fordras

civilt tonnage i form av färjor, vilket naturligtvis innebär behov av hamn för urlastning. Det är också väsentligt att de polska fregatterna och korvetterna har väsentligt bättre luftvärnsbeväpning för eskort över Östersjöns öppna hav än de svenska ytstridsfartygen. De tre förstärkningsbrigaderna kan också understödjas av de attackhelikoptrar som tidigare nämnts.

Slutsatsen blir föga överraskande att en polsk struktur skulle medge ett flerfaldigt starkare försvar av Gotland i det scenario som här behandlas.

Ur en *finsk* struktur skulle på motsvarande sätt åtminstone delar av en operativ luftvärnsbataljon och en markstridsbataljon kunna etablera en stående styrka genom kontinuerligt pågående utbildning enligt det finska systemet för värnpliktsutbildning. Detta eftersom tillgången på luftvärn i denna struktur är väsentligt större än i den svenska IO 2014 även om den inte är lika god som i den polska strukturen. Efter mobilisering växer dessa enheter rimligen upp till fulltaliga bataljoner. Finland har dessutom sjömåls- och kustrobotar i väsentligt större omfattning än Sverige – Polen är helt utan. Åtminstone ett kompani borde i en finsk struktur snabbt kunna mobiliseras på ön och rimligen med en mindre del i kontinuerligt rullande utbildning.

Ur den finska strukturen är det också rimligt att någon kompanienhet ur gränsskyddsstyrkan finns gripbar på ön. Den är dock i motsats till den polska mobiliserande och inte stående. Men mobiliseringstiden är mycket kort, troligen motsvarande de 24-timmarsförband som tidigare fanns i Sverige. Denna styrka torde motsvara åtminstone den hemvärnsenhet som finns i den svenska IO 2014.

Ur en finsk struktur är det vidare rimligt att räkna med att en av de fem territoriella brigaderna mobiliseras på ön. Markstridsstyrkan på ön kan därmed efter mobilisering jämföras med den polska. Möjligheterna att överföra ytterligare styrkor är däremot avsevärt sämre – inga luftrörliga enheter och svaga militära transportresurser. Den styrka som skulle kunna tillföras motsvarar i förmåga ungefär den som skulle kunna komma ur den svenska IO 2014. Civilt tonnage för transport finns, och den finska eskortförmågan är starkare än i IO 2014 även om den inte når upp till den polska.

När det gäller stridsflyg är dock skillnaden mellan tillgång i den svenska IO 2014 och den finska strukturen väsentligt jämnare. De finska saknar sjömålsrobotar och är väsentligt svagare när det gäller transportflygplan och helikoptrar. Detta även efter den relativt stora förstärkning som Finland gjort det senaste decenniet.

Den samlade bedömningen blir således att en finsk försvarsstruktur skulle medge en operativ förmåga att försvara Gotland som väsentligt överstiger vad IO 2014 kan åstadkomma.

Bedömningar i scenario stöt mot huvudstad eller ”En veckas operation”

Den samlade bedömningen blir här att den finska operativa förmågan är något större än den svenska. Den polska bedöms vara betydligt större och detta även efter den neddragning av markstridskrafterna som finns antydd av den polske presidenten vilket behandlades i min tidigare artikel.

Operationerna mot Helsingfors respektive Warszawa går över landgräns och blir rimligen svåra att genomföra som en Georgienliknande stöt. Avståndet från aktuell gräns till Helsingfors är närmare 10 mil och till Warszawa mellan 15-20 mil. Sådana stötar får mera prägel av större in-

vasionsoperationer som fordrar mera resurser än vad som för närvarande finns i ryska västra militärområdet, åtminstone vad avser en stöt mot Warszawa.

En operation mot Stockholm är i huvudsak en kombinerad luft- och sjöoperation med inslag av markstridsförmåga. Med tanke på skillnader i operativt tempo finns det förutsättningar för att en sådan stöt skulle kunna genomföras på kortare tid än vad som kan förväntas för de två andra operationerna med deras väsentligt större inslag av markstrid.

Motståndaren inleder rimligen med bekämpning av luftförsvaret och övriga stridskrafter som försvararen kan sätta in mot de inledande luftlandsättningarna och i Stockholmsfallet även sjötransporter. Denna inledande bekämpning möter starkare motstånd av de polska och även det finska luftförsvaret. Deras starkare inslag av luftvärn som förmår axla väsentliga uppgifter avseende områdesbundet luftoperativt försvar ökar friheten för respektive stridsflyg att utnyttja sin överlägsna luftoperativa rörlighet för aktiva insatser både inom luftförsvaret och som stöd åt mark- och sjöstrid.

De svenska marina stridskrafterna engageras direkt i försvar mot stöten mot Stockholm, medan de finska och polska marina stridskrafterna engageras som skydd mot en eventuell flankstöt mot operativt viktiga områden vid Finska vikens kust respektive polska Östersjökusten. Resursinsatsen från angriparen för att materialisera ett sådant hot skall inte underskattas.

Markstridskrafterna har förmåga utföra motanfall i rangordning Polen, Finland och, svagast, Sverige. Första insats görs rimligen av de luftrörliga enheter som främst Polen, men även Sverige disponerar.

Den svenska insatsen av mekaniserade förband kan uppskattas till motsvarande högst två brigader medan de polska och finska strukturerna i denna typ av scenario bedöms kunna sätta in tre till fem brigader. I både de finska och polska strukturerna finns vidare markstridskrafter som är utgångsgrupperade för försvar mot gränsöverskridande framstötar i de scenarion som här behandlas. Delar av dessa blir kvar i dessa grupperingar som gardering mot fortsatta hot mot de delar av landgränsen som inte berörs av den inledande stöten. Resursinsatsen från motståndaren för att upprätthålla ett sådant hot skall inte heller här underskattas men torde likaväl vara av sekundär betydelse. I den svenska strukturen IO 2014 är både marin- och markstridskrafterna så fåtaliga att möjligheterna till gardering mot sidooperationer är mycket liten.

En väsentlig skillnad mellan å ena sidan den svenska och å andra sidan de finska och polska strukturerna är att de två senare rimligen inte har förbrukat all operativ förmåga i anslutning till operationer mot Helsingfors respektive Warszawa. Den svenska anges däremot som förbrukade i anslutning till en Stockholmsoperation. Därmed har både de finska och polska stridskrafterna kvar väsentligt större förmåga än de svenska att stödja respektive statsmakter i de internationella aktioner som rimligen följer inom ett antal dagar eller en vecka. I främst en stöt mot Warszawa men även mot Helsingfors finns därmed risk att angriparen av internationella politiska påtryckningar tvingas avbryta respektive operation innan målet nåtts. Detta beroende på de långa avstånden i kombination med det relativt kraftiga motståndet i respektive fall. I en stöt mot Stockholm blir riskmomenten de inledande luftlandsättningarna och sjötransporterna. Det är

kanske inte lika troligt att en internationell opinion skulle hinna reagera innan dessa är genomförda.

En omständighet som tillkommer utöver ovanstående, men som naturligtvis är av utomordentligt väsentlig betydelse, är att Nato har en förpliktelse att ingripa till Polens hjälp. Vidare är de geografiska omständigheterna för ett sådant ingripande gynnsammare än i Stockholms- och Helsingforsriktningarna.

Bedömningar i scenario stöt i oväntad riktning

Mot den svenska strukturen IO 2014 antas här scenariot utspelas i södra Sverige d v s Skåne eller Blekinge.[8] Mot den polska strukturen antas motsvarande framstöt göras mot Gdynia-Gdansk. Hamnarna i detta område är av stor betydelse för Polens sjöfart och därmed för dess ekonomiska förbindelser med omvärlden. Mot den finska strukturen antas framstöten göras mot Åbo i sydvästra Finland. Här tillkomer ett motiv för operationen nämligen att direkt försvåra sådana Nato transporter till Baltikum som skulle kunna genomföras via finskt territorium.[9]

I framstötarna mot Finland och Polen tillkommer fördelen av att övergången till en operation med tyngdpunkt på sjö- och luftarenorna skapar förutsättningar att genomföra operationen snabbare än den framstöt med markstridskrafter som behandlades i föregående scenario.

Den samlade bedömningen blir här att den finska operativa förmågan är större än den svenska. Den polska bedöms vara avsevärt mycket större och detta även efter den tidigare nämnda neddragningen av markstridskrafterna.

Tidsförhållandena är på båda stridande sidor kritiska. För den försvarande sidan gäller att få till stånd effektiva motanfall för att avbryta angriparens fortsatta styrketillväxt.[10] I detta avseende visar den polska strukturen avsevärt högre förmåga. Även den finska visar högre förmåga men inte lika hög som den polska. Den stora skillnaden jämfört med förra scenariot är avstånden som i hög grad inverkar. Avståndet från Stockholmsområdet ner till Skåne-Blekinge är 50 mil eller mer. Över detta avstånd skall både mark- och sjöstridskrafter förflytta sig under kraftig motverkan från motståndarens flyg. Den svenska styrkans förmåga att avge jämförbara bataljonsstridsdygn blir avsevärt sämre än för de finska motsvarande styrkorna som är större och behöver förflytta sig över avstånd som är ungefär hälften. För de flertaligare polska markstridskrafterna bedöms avståndet ännu mindre, medan sjöstridskrafterna kan genomföra strid i anslutning till det egna basområdet.

För flyg- och luftförsvarsstridskrafter blir bedömningen som i huvudstadsscenariot. D v s motståndarens bekämpning bemöts starkare av det polska och även det finska luftförsvaret.

Alla tre länders marina stridskrafter engageras direkt i detta scenario. De svenska och i mindre mån de finska blir dock försenade i sin första insats beroende på att de samlats till skyddet mot en befarad stöt mot Stockholms- respektive Helsingforsområdet.

Utgångsläge för motanfall från de operativa markstridsstyrkorna skapas av de territoriella styrkor som finns i respektive utsatt område. De finska territoriella trupperna förmår täcka väsentliga riktningar avsevärt bättre än de svenska som är färre och svagare utrustade samt utspridda över större ytor. Ett alternativ till territoriella styrkor är de luftrörliga. De polska luftrörliga styrkorna är här större, bättre beväp-

nade och understödda av flera helikoptrar, även beväpnade sådana, än motsvarande svenska och finska. Trots olikheterna bedöms i synnerhet de polska markstridskrafterna, men även de finska, uppvisa avsevärt högre förmåga än de svenska. Risken att den egna styrketillförseln blivit fördröjd eller hejdad innan de nått fram till avgörande områden, när konflikten blir avblåst på grund av internationella ingripanden, bedöms således vara väsentligt lägre för de polska respektive finska strukturerna än för den svenska strukturen IO 2014.

Både den svenska och finska försvarsstrukturen innehåller system med obemannade mindre flygfarkoster (UAV). Båda är dock av mindre typ där förmågan synes vara begränsad till taktisk nivå och i en volym som rimligen inte får mer än marginell operativ betydelse.

Liksom i föregående scenario bedöms den svenska strukturen inrymma så små marin- och markstridsförband att möjligheter till gardering mot sidooperationer är mycket liten. Möjligheterna att kompensera detta med operativt högrörliga flygstridskrafter är vidare mindre.

I detta scenario framträder de svenska svagheterna tydligare än i det förra scenariot. Den svenska förmågan att växla riktning är sämre än i de två jämförda länderna. Detta beroende på längre avstånd samtidigt som antalet enheter inom de flesta typer av stridskrafter är mindre. De svenska stridskrafterna är mera utspridda sett till den försvarsuppgift som här behandlas och den samlade bedömningen blir här att skillnaderna mellan den svenska IO 2014 och de två jämförda länderna blir större än i det förra scenariot.

Även om analysen i huvudsak avser förmågan från organisationsbestämmande materiel i en mobiliserad organisation kan det ändå konstateras att när det gäller beredskap har Polen fördelar med sin stora andel stående styrkor.

Något måste också sägas om den långa finska landgränsen norr om den södra som här betraktas som prioriterad i försvarshänseende. Risken för en Georgienstöt över denna gräns är naturligtvis något som man måste beakta. Detta är dock en militärgeografisk omständighet som är unik för Finland och inte kan bli föremål för direkt jämförelse. Denna omständighet måste naturligtvis beaktas när man ser på Finlands säkerhetspolitiska situation i sin helhet.

Varför svag svensk struktur?

Resultatet av den analys som här presenteras är att det svenska försvaret är svagare än det finska och betydligt svagare än det polska. Den dynamik som finns i flertalet scenarier medför att skillnaderna blir större än vad jag inledningsvis förväntat mig. Detta beroende på avstånd i kombination med litet antal stridskrafter. Det mindre antalet organisationsbestämmande system synes inte kunna kompenseras av högre prestanda i den utsträckning som många hoppas och tror.

Att den polska operativa förmågan bedöms väsentligt högre än den svenska är då inte förvånande. Det är mera förvånande att den finska framstår som så pass mycket högre än den svenska. Till detta finns flera förklaringar. I Finland liksom i Polen har man inte nedprioriterat de nationella uppgiftsställningarna för försvaret på det sätt som skedde i Sverige. Detta har förenats med en mera eftertänksam reformering och utveckling av försvarsmaktens system och organisation.

Vidare framgår att, trots Finlands mera utsatta geografiska läge, de militärgeografiska förhållandena där är gynnsammare. De svenska ”militära” avstånden är

klart större och ställer anspråk på *antal* likaväl som prestanda för de militära systemen. Vanliga uttalanden, som färgar även den i oktober inlämnade perspektivplanen, är att prestanda och kvalitet är det som skall prioriteras. Behovet av antal kan ses som mindre väsentligt.

Det finns här anledning att påminna om att utvecklingen av militära värderingar under de senaste 50 åren har gått bort från det klassiska utnötningskrigets systemvisa dueller av karaktären vinna eller försvinna. I stället ser man alltmer till manöverkrig och helhetssyn på komplexa militära strukturer i kamp om *operationsfrihet*. Det verkar som att den höga tilltron i Sverige till föråldrad duellvärdering leder till bristande förståelse för hur system med nivåer av prestanda under de högsta kan ge bidrag som minskar en motståndares operativa handlingsfrihet och ökar den egna. En sådan förståelse är nödvändig för att i någon mån kunna bestrida en motståndares uppträdande över stora avstånd och ytor. I Finland förefaller man ha haft större förståelse för detta. Man visar således, trots den större förekomsten av äldre materiel, enligt min mening prov på ett modernare helhetsperspektiv på försvarets utformning. I likhet med flera andra länder har man gått in för en strukturutveckling som kan karakteriseras som *high-low mix* och som bättre kan kombinera anspråk på antal och prestanda med hänsyn till begränsad ekonomi. Det senare gäller också Polen även om avståndsargumentet inte är lika framträdande där.

Slutligen; jag är naturligtvis medveten om att någon större höjning av anslaget liksom ett väsentligt förbättrat utnyttjande av de medel som tilldelas inte kan förväntas i kommande försvarsbeslut. Jag vill ändå påtala att några förbättringar är angelägna bl a mot bakgrund av det som här förts fram.

Författaren överingenjör och ledamot av KKrVA.

Appendix – Sammanställningar från Del I

(Publicerad i KKrVAHT nr 2/2013)

Genomgången av de tre ländernas stridskrafter med avseende på organisationsbestämmande materiel och bedömningen av operativ förmåga leder till den ungefärliga bedömning som redovisas i tabell A.1.

I den andra tabellen, A.2 redovisas den bedömning som erhålls när geografin beaktas. Första raden återspeglar operativ förmåga med beaktande av vanligt förekommande terräng samt prioriteringar till södra delen av Sverige respektive Finland. I andra raden i tabell A.2 har dessutom beaktats väsentliga avstånd i relevanta gräns- och kustavsnitt. Det höga finska värdet i andra raden beror således på de i jämförelse med den svenska geografin kortare avstånden i de prioriterade södra delarna av respektive land.

Tabell A.1: Stridskrafter i Sverige, Finland och Polen – Operativ förmåga m h t organisationsbestämmande materiel.

	Sverige	Finland	Polen
Markstridskrafter (rel SE)	100 %	140 %	250 %
Marina stridskrafter (rel SE)	100 %	70 %	150 %
Flyg-, o luftstridskrafter (rel SE)	100 %	60 %	150
Samlad bedömning av hela FM (rel SE)	100 %	90 %	200 %

Tabell A.2: Ovanstående med beaktande av geografiska omständigheter.

	Sverige	Finland	Polen
Förmåga i södra delen av landet, med hänsyn till terrängegenskaper	100 %	100 %	200 %
Ovanstående med beaktande av geografisk utbredning	100 %	200 %	250 %

Noter

1. Se Löfstedt, Helge: ”Säkerhetspolitiskt underskott – En jämförelse Sverige-Finland-Polen”, *KKrVAHT*, 2. häftet 2013, s 66-76.
2. Neretnieks, Karlis i Hugemark, Bo (red): *Till Bröders hjälp,* Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm 2011, kap 9 samt vårsymposium feb 2013 där en dokumentation betitlad *Det operativa dilemmat* finns tillgänglig på *www.kkrva.se.*
3. *Vägval i en globaliserad värld*, Försvarsberedningens rapport, Ds 2013:33.
4. Op cit, Neretnieks, Karlis, se not 2, kap 9.
5. För en närmare redovisning se min föregående artickel, de avstånd som använts är 60, 30 och 40 mil för Sverige, Finland respektive Polen.
6. Reuterdahl, Jan och Ring, Stefan: ”Ett svenskt luftförsvar kräver nordiskt samarbete” i Herolf, Gunilla och Huldt, Bo (red): *På egen hand eller tillsammans,* Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm 2013, s 161.
7. Op cit, Neretnieks, Karlis, se not 2, s 191.
8. KKrVA symposium feb 2013 med dokumentation på *www.kkrva.se*.
9. Op cit, Neretnieks, Karlis, se not 2, s 186.
10. Op cit, se not 8.